

Теслюк Г.С., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФРАНЦУЗСКОЙ АВТОРСКОЙ СКАЗКИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ

Проведён анализ главных направлений развития жанра французской авторской сказки на современном этапе (вторая половина XX – начало XXI веков), выделены основные поджанры за семантическим критерием и наличием связи с предыдущей традицией жанра.

Ключевые слова: французская авторская сказка, поджанр, трансформация известной классической сказки, волшебная сказка, эротическая сказка, свободный перевод.

Teslyuk G.S., Phd.,
Institute of Philology of Taras Shevchenko

Major trends in French author's tales in the second half of the XX – XXI centuries

The analysis of the main development trends of the French author's tales at the current stage, second part of the XX – beginning of the XXI centuries, is made. The semantics and the relation to the anterior genre tradition served as criteria for the division into the principal subgenres.

Key words: French author's tale, subgenre, transformation of the classic tale, fairy tale, erotic tale, free translation.

УДК 81'373.21 (477)

Тищенко К.М., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПІЗНІЙ РИМ І АЛАНИ У ТОПОНІМІЇ ЄВРОПИ

Стаття підсумовує кількарічні фронтальні студії топонімічних ландшафтів Європи за методом топонімічного контексту. Виявлено ландшафти з імовірними репліками у топонімії історичних подій пізньоримського часу за участю аланів.

Ключові слова: Європа, топонімія, Рим, алани, топонімічний контекст.

Тема аланського топонімічного сліду пізньоримського часу у Європі виросла з системних досліджень її топонімії. Найістотнішим наслідком цих студій є виявлення в Україні добре збережених топонімічних реплік низки географічних назв пізньоримської доби (Roma, Savaria, Scrabantia, Siscia), імен тодішніх римських і аланських історичних діячів (імператор Феодосій, Максим, Євгеній, Стилїхон, Саул, Гоар, Аспар, Бабай, Кандак) і навіть низки тополандшафтів, у яких ці імена упізнавані в основах просторово близьких об'єктів.

Досягнутий результат став можливим внаслідок застосування до студій топонімії контекстуального підходу, який є перенесенням принципів синтактики до нової галузі знань [Тищенко 2004-2012]. Згідно з ним, граничною одиницею дослідження виступає не окремий топонім або їхня пара, а цілий топонімічний ландшафт, трактований далі як текст маловідомою мовою. Оперативними одиницями стають задана топонімічна тема і реми до неї. Визначивши топонімічну тему у певному тополандшафті, біля неї шукають кандидатів на відповідну топонімічну рему. Критеріями відбору спочатку є звукова форма назв і їхній морфемний склад. За наявності підстав тему і рему пов'язують імовірно синхронною предикацією у топонімічне висловлення, – сукупність їх утворює фрактал (історичний пласт топонімів).

Цілеспрямоване долучення відомостей про історичне тло теми уможливорює дальше розпізнавання рем методом спроб і помилок. Якщо певний ряд запропонованих елементарних гіпотез зумовлює розуміння дальших складників тополандшафту, це, як правило, свідчить про правильність шляху дослідження. Навпаки, опір матеріалу швидше всього є ознакою хибності обраного напрямку висунення гіпотез. Ця методика придатна, зокрема, для вивчення топонімії тих теренів, де міграції та осідання племен зумовили повторюваність топонімічних ландшафтів [ГУ, 96 і далі]. Саме такою є природа топонімії теренів осідання кочових степовиків у Європі за Великого переселення народів. Помітним етносом-учасником цього процесу були алани.

Екстралінгвістичні передумови дослідження топонімічного сліду аланів у пізній римський період створені публікацією кількох синтетичних праць з історії, а також достатньо деталізованих картографічних матеріалів. Топонімічна тема аланів у Західній Європі відповідає згадкам аланів у античних авторів (Амміана

Марцелліна, Амвросія, Йордана, Клавдіана, Павліна Ноланського, Орозія), об'єднаних у джерелознавчому зведенні А. Алеманя [Алемань 2003]. Переконливі методологічні основи правомірності залучення топонімічного матеріалу до студій історії Риму закладені у книзі Б. С. Бахраха [Bachrach 1974], яка витримала кілька видань і перекладів, пор. [Бахрах 1990].

Узявши за основу тезу Б. Бахраха про те, що ойконіми від основи Allain-/ Alagno- є справді слідом історичної присутності аланів, можна перейти до пошуків відповідних топонімічних рем у безпосередній близькості до тем. Перші несистемні кроки в цьому напрямі зробив уже Б.Бахрах, включивши до свого списку аланських топонімів у Європі також і кілька назв від інших основ аланського кола – на історичних, а не мовних підставах: Goages, Sampigny (від ім'я алана Sambida). На картосхемах – ще Sermoise, Sermaise, Sermaize, Sermiers, Sarmato, Sarmarate і місця аланських поселень як-от Verona, Padova, Cremona, Piacenza, Bologna тощо.

Ці започатковані Б.Бахрахом множини топонімів були далі послідовно потрактовані як топонімічні реми і розгорнуті відповідно до їхнього змісту в кілька рядів – етнічний, топонімічний, реалійний, персональний і подійний. Етнічний контекст аланів включає згадки у прилеглих топонімічних ландшафтах етнонімів ясинів-осетин, сарматів, парнів, парфян, аварів, готів, гунів. Топонімічний ряд складається з вторинних місцевих реплік поселень або місць перебування аланів, документально засвідчених на місцях самих подій.

Множина рем історичних реалій до теми аланів окреслена порівняно недавно. Вона включає поняття з кола діяльності аланів, зумовленої типовим для них суспільним ладом "військової демократії" (А. Крістенсен, В. Абаєв). Відомості про цей лад збережені в епосі нащадків аланів – осетинів. Вищим виявом відваги у аланів були групові військові виправи по здобич – осет. *balc*. Їх учасників (*æmbal* або *æmbal-on*, -*an*, де *æm-* префікс з дав.-іранс. *ham-* 'разом' + *bal* 'група') збирав ватажок-*balxon* (осет. *xon-up* 'скликати'). Суспільний ідеал тих часів втілений у понятті богатирів-Нартів. Епос про цих "синів Сонця" проник від осетинів до всіх народів Кавказу; імена його головних героїв (Хæтус, *Batraz*, *Sajnæg-ældar*) походять з монгольської мови, що й зумовлює, за В. Абаєвим, етимологію слова *Nart* як 'синів Сонця' від монг. *nar* 'сонце' [Абаєв, I, 135, 133, 234; II, 160].

Персональний ряд включає після наших студій імена аланських і римських діячів Саула, Гоара (розпізнаного вже Б. Бахрахом), Бабая, Кандака, Флавія Ардавура Аспара, римського імператора Феодосія, узурпаторів Максима і Євгенія та ін. Подійний ряд включає уперше ідентифіковані у тополандшафтах цієї статті епізоди пізньоримської історії: Аспар і Бабай-рикс як сучасники (471 р.); угода Аспара з Кандаком (450-457 pp.); походи короля Гоара (411-446 pp.); алани Саула у складі війська Феодосія у битві при Сіскії проти військ узурпатора Максима (388 р.); битва на р. Ізонцо біля Трієсту проти військ узурпатора Євгенія (394 р.) та ін.

Укладена картосхема поширення топооснови Нарт- підтвердила слушність монгольської етимології ім'я Нарти, запропонованої В.Абаєвим [Абаєв, ИС, II, 158]. Використано історичні праці про аланів та осетинів-ясів, електронні атласи [Encarta; Україна туристична; Map of Ukraine] і сайти Інтернету – з нього добуто дані про недавню знахідку сліду аланського полку у Британії, детальні картосхеми ділянок римського лімесу тощо. Про результати студій дає уявлення їхній огляд за вибраними країнами лімесу: це сучасні Великобританія, Франція, Італія, Хорватія, Угорщина, Україна. Друга половина статті містить детальний опис відображення у топонімії України п'ятьох аланських епізодів пізньоримської історії 388–471 pp.

БРИТАНІЯ. Нещодавно стало відомо, що аланський полк стояв у Ланкаширі в римському місті *Bremetennacum = Ribchester* (Lancashire). Саме тут знайдено латинський напис 238-244 р. н.е. "N.EQQ.SARM.BREMETENN.GORDIANI", у якому вбачають вказівку на полк аланської кінноти у складі римський військ: *Numerus equitum sarmatarum bremetennacensium gordianus*. Після цього зауважений нами раніше ойконім *LANGho*, який досі був ізольованим фактом і не міг претендувати на пояснення з імовірного **alanicum*, тепер увійшов до топонімічної предикації "*LANGho* ^{(6 км!) *RibCHESTER*".

ФРАНЦІЯ. Аланські теми топонімії Франції найповніше представлені у книзі Б.Бахраха. Укладений вченим підсумковий список з 56 географічних назв від основи *Alan-* [Бахрах, 158-162] містить 44 назви з Франції: це класичні *Alain* (3), *Allain* (2), *Alaincourt* (5), *Alainville*, *Allainville* (2), *Aleçon* та ін. За однією з назв списку – оронімом *brèche d'Allanz* (Hautes-Pyrenées) вдалося вийти спочатку на аналогічну назву *brèche d'Olan* у департаменті *Hautes-Alpes*. Потрактована далі як топонімічна тема, ця назва

стала ключем до багатого аланського топонімичного ландшафту. Ремами до неї виявилися Mont-de-LANs, glacier du Mont-de-LANs, річка la ROMANche, aiguille du CaNARD, aiguille d'OLAN і річ Gaspard. Останній оронім – унікальний для Франції, але має аналоги на півдні і сході Європи: імовірно прототипом їх було власне ім'я східноримського політичного діяча V ст. Flavius Ardabur Aspar.

ІТАЛІЯ. З 56 географічних назв від основи Alan- у списку Б.Бахраха вказано 7 назв з Північної Італії: Alagna (3), Alano, Allegno, Allain, Landriano. Усі вони розглянуті в ролі топонімичних тем, і навколо них виявлені багаті топонімичні ландшафти з такими яскравими ремами, як Ca di NARDo, TURANO, PERSiana. Станом на квітень 2013 р. топонімичні реми аланів у північній Італії включають назви від топооснов: Turan-, Nard-, Bal-, Balc-, *Balxon-, *Æmbal-, *Ambalon-. Цій темі присвячене окреме дослідження [Тищенко 20136].

ХОРВАТІЯ. З детальних атласів Хорватії виявлено 5 топонімичних тем від основи Alan-: це гора Alančić, гірські перевали Veliki Alan і Mali Alan, два селища Alan. Генетичною ремою аланів у Словенії та Хорватії став "аланський коридор" до Адріатики – унікальний слід на карті помітно більшого порівняно з сусідами поширення Y-гаплогрупи R1a. Культурно-історичні реми включають основні реалії нартівського епосу (Nart-, Bal-, Balc-, Balxon-, Æmbal-, Ambalon-), у тому числі низку назв від самої основи Nart- і єдиний топонім від основи Balxon – ім'я острова Balkun.

З-поміж етноісторичних рем ключову роль у зміцненні всієї системи гіпотез відіграла група топонімів Vlašići. Мінімальні контексти цих назв: ▲ *Vlašići* Pag ZADAR. 122 ŠKUNCa ~ prel. Vel. ALAN, br. ALANčić, PLJEŠivica *plh-; ▲ *Vlašić Brdo* Žumberak ZAGR. 28: ^VUKovo Brdo, br. PLEŠivica, br. JAPETić; ▲ *planina Vlašić* BiH біля м. Travnik 33 Sd 83: KASAPovici, pl. ČEMERNica; ▲ *Vlaškovec* Jastrebarsko ZAGR. 17: ^VUKšin Šipak, PLEŠivica, _LANišće; ▲ *Vlahović* Glina SIS-MOS. 97 ŠATORnja, ČEMERNica, BALinac, KOZAPerovica. (У Сербії є своє с. Влашићи; у Боснії – Vlašk-a, -ovci, -ovo, Vlas-aće, -enica, -inje, Vlahovići 5; в Румунії – Vlășia, Vlășinești, у Чехії – Vlachovice, VALAŠské Příkazy, VALAŠské Meziříčí, Vlachovice, Vlašim, в Україні – Волоща, Волощина Ль, Волошки Вл, Кг, Рв та ін.)

Особливістю назв Vlašići, Vlašić, Влашићи є збіг з хорватською і сербською назвою сузір'я Плеяд. Вже Данічич (XVI ст.) пов'язав

хорв. Vlačići 'Пляеди' з цслов. Власожельць [Skok, III, 609], але далі гіпотези відхилилися до народної етимології від слів *волос* та *Велес* [Skok, III, 609; ЕСУМ]. За нашим припущенням, в усіх схожих слов'янських назвах сузір'їв – Пляед (хорв. Vlačići, серб. Влашићи, словен. Gostožerci), Оріона (укр. Волосожар), Великої Ведмедиці (рос. Волосожары, Стожары) – ідеться про волхвів, зороастрійських магів. Саме слово *волх-въ* етимологічно пов'язане з етнонімом *волох*, а прототипом обох є перс. *rahl-awī* 'парфянський' [Тищенко 2009]. Ісус Христос народився за часів панування у Персії парфянської династії Аршакидів, коли зороастрійські маги (слов. *волхви*) склали одну з двох рад парфянських царів, а сучасники сприймали їх як парфян, а не персів. Отже, хорв. VLAŠIĆI – 'волхви', словен. Gostožerci – 'гости-жерці', а форми Власожельць, Волосожар, Волосожары продовжують втрачений прототип *Vlazožerci та *Волохожерці – тобто 'парфянські жерці'.

Після романізації аланів-влахів на Балканах їхній парфянський родовід був забутий, і їх стали вважати за романців. Дотепер чинна етимологія їхнього етноніма – від назви кельтів-вольків. За даними П.Скока, Vlah це "пастух романської народності, який живе в катунах" (сезонних селищах). "Хорватські Vlasi мали свою окрему організацію: ..."влашкий князь з судьями має (судити) двічі на рік у Влашах"" (влаських землях). У старій сербській державі теж "розрізняли села і влаські катуни. Пор. у Дечанському хрисовулі: "приложити храму сему сель і катунтъ влашкихь". Катун – це непостійне селище влаських пастухів" [Skok, III, 607]. Про особність влахів у процесі етногенезу хорватів свідчать хорватські прислів'я про влахів: *Ni u Lóncu sūda, ni u Vlahu drūga (Banja Luka, Bosna) = Ni u Lóncu drūga, ni u Vlahu sūda (Banja Luka); Ni u moru mire, ni u Vlahu vire (Sinac, Lika); O Turčine, za nevolju kume, a ti Vlaše, silom pobratime* [Skok, III, 608; II, 355]. Тема катунів дістала продовження у студіях топонімії України (див. нижче). Основні результати хорватської частини їх викладені у доповіді на міжнародному симпозиумі в Дубровнику 2. ФЕВ (грудень 2012 р.) [Tyshchenko].

УГОРЩИНА. Ускладнена переселенням у IX ст. мадярів до наддунайської Паннонії, місцева топонімічна система Угорщини береже, тим не менше, низку географічних назв пізньоримської доби (Jászág, Kaszaper, Narda, Oláhhomog). Існує етимологічний словник топонімії Угорщини [Kiss]. Серед історико-топонімічних рем аланів-ясів тут відомі **Sabaria** / Szombathely і **Scarbantia** /

Sorpon (пор. в Україні групи їхніх реплік, як-от Сабарівка Вн / Суботці Кг і Шкроботи / Супруни См). Історичної Паннонії стосується і ойконім у теперішній Словенії Ртуј – з лат. **Poetovio** (пор. в Україні торф. ПОТВоківське Кв). Топонімічний слід угорських аланів (ясів) згаданий і в книзі Б.А.Калоева [Калоев].

Назва	Прототип	Назва	Прототип
ТРОСТИНці,	Trst,	ZÁVRaTNá Cz,	Savaria,
ЛЮБОТИН,	Lombardia,	_ABPaТИН,	Savaria,
БІЛЯТИН,	pahl(aw)-?,	пот.КОРНУТИНець,	Carnuntus,
ВЕЛЯТИН,	Velence,pahl-?	ЧЕРНЯТИН,	Carnuntus,
МИЛЯТИН,	Velence,Mljet	РОГАТИН,	Carnuntus,
МОХНАТИН,	Mahanata,	CzorszTYN Pl,	Csörszárók,
СЕСТРЯТИН,	Sestrunj,	'РОЯТИН,	Csörszárók,
ЯГНЯТИН,	Agnatus, Koroško,	б.СКРОПАТИна,	Scarbantia,
КОРОСТЯТИН,	Koroško,	ЗаБОЛОТИНці,	Balaton,
КОРОСТЕнь,		ПАНЮТИН	Pannonia

Унікальною оборонною спорудою римлян на теренах Угорщини є Czörszárók 'limes Sarmatiae' (римський рів і вал навколо всього Дунайського Лівобережжя). Очевидними ре-пліками слов'янського прототипу мадярс. Czörszárók є ЧертороХ (Ru Брян.), ст. нлуж. ScirtareGia (D Nie-derlausitz), ЧорториГи (Уа См), ЧарториЖск (Уа Вл), Чортори-Й, -Ї, -Йка (Уа Кв, Чг...), Чертор-ый, -ой (Ru), ČertoryJe (Cz), CzartoryJa 2, Czartoria 2 (Pl). Спогадом про бої аланів у Центральній Європі може бути група назв з суфіксом -ТИН (від дієслова *тяти, тну*), розміщення прототипів яких (див. таблицю) корелює з картою найчастіших знахідок аланських деформованих черепів [Kiszely, 390-391].

УКРАЇНА. Тут існує низка назв від основи алан- з протезою: р. ЯЛАНець, ЯЛАНчич (пор. хорв. Alančić), ВОВНІГ (*alanic(us)?). Інвентар топонімічних аланських рем різноманітний: він включає назви ХОТИН (katun), НАРОДичі (Nart), ШУЛЯвка (Saul), ГАВРИКи (*Goar rich), КАСПЕРИК (*Aspar rich), БАБАРИКи (*Babai rich) і численні похідні назви.

Так само, як 5 хорватських назв Katun і 2 Katin можуть бути слідом по зимівлях влахів біля теплого моря, так і два десятки українських Хотинів мали б бути їхніми літовищами. В разі слушності цього припущення в околицях географічних об'єктів України з назвами від основи Хотин- і схожих на неї можна було б чекати збереження інших ознак присутності влахів. Аналіз околиць топонімів від основи Котун-/ Хотин- виявився переконливо

результативним, адже крім ознак волохів-аланів (далі виділено шрифтом) тут знайдено репліки топонімів Хорватії (прототипи вказані в дужках).

Скорочений лінійний запис 21 тополандшафту навколо географічних об'єктів з назвами від основи Котун-/ Хотин- виглядає так: ▲ р. *КОТУНька* у с. Новородчиці Рв Острог: **ВОЛОС**ківці, *Бродів 2*, МИЛЯТин (Mijet), ГРЕМ'ЯЧе (Grmeč); ▲ *КАТИНе* Льв Ст. Самбір: **ЯСЕНИ**ця, **ВОЛОШ**инове, **ВОЛОС**янка, **ТУР**'є, *Почапки*, *Головецьке*, СОЛЯНуватка (Salona), ДобрОМИЛЬ, ПОЛЯНа 2; ▲ *ХОТУН*ичі Чг Щорс: **ПЛЬОХ**ів, **ЛАС**уки, **ТУР**'я, *Чепелів*, САЛЬНе (Salona), РОГІЗки (Ragusa), ЛОСЕва Слобода (Losinj), БезУГЛівка (Ugljan), щИМЕЛЬ; ▲ *ХОДУ*Ня См Глухів: ГОДУНівка, ХОДИНе, ХОТМИНівка (пор. яр ХОТИНСький Хк = Хотминской 1845 [СГУ, 593]), **ПОЛОШ**ки, **ОБЛОЖ**ки, **УЛАН**ове, **ЄМАДИ**кине (амадоки), *Гуляївка*, ВЕРИГИН (Waergon), ДУНАєць (Dunav), КРАСноярськ (Kras), БАЧівськ (Ва́ска) + *Тулиголове* См Крол., ЛЕМЕШовка РФ; ▲ *ХОДУНА*івка Хк КРАСнокутськ: **ТУР**ове, **ОЛЕНІ**вське, БІДИЛО (bodul?), КРАСний Яр; ▲ б. *ХОДУ*нова Дц: **ЯСИН**івка; ▲ *ХОЦУ*нь Вл Любешів: **ЛАХ**вичі, **ЛОК**ниця, ПоГУЛЯНка (alan), ЛЮБоТИН (Lomb-), р. КОРОСТянка (Kars), бол. ЗДЕР (Zadar?) у с. Невір, ЛОБНа (Albona, хорв. Labin), бол. **БОЛ**вани і **ВИРІ**ль у с. Люб'ЯЗь; ▲ *ХОТИ*нь ІФ КАЛУШ (Kalush Alb.): **БОЛОХ**ів; ▲ *ХОТИ*Н Чв рц: **БЛИЩ**адь, *Круглик*, *Каплівка*, *Чепоноси*, БОЧКівці (Ва́ска), ГРИНЯЧка (Grmeč), РАШКів (Raška); ▲ *ХОТИ*Н Рв Червоноармійськ: **ПОВ**ча, **ПЛЯШ**ева, САВчуки (Savus), СОЛОНів (Salona), СЕСТРЯтин (Sestrunj), КРУКи (Krk); ▲ *ХОТИ*Н Рв Рв: **ХОДО**си! (Theodosius?), **ЯСИН**иничі, **ВОЛОШ**ки, САВичі, ШПАНів (Španj), УГЛище, БОЯНівка (р. Vojana), ОМЕЛЯна 3, АнтоПІЛЬ; ▲ *ХОТИ*Н Рв Березне: **ЯЦ**ьковичі, **БАЛАС**івка, БИСТРИчі (Istr), ЯБЛУНне, ПОЛЯНИ, **ОР**лівка; ▲ оз. *ХОТИ*Н у с. Любче Вл Ковель: **ВОЛОШ**ки, *Кругель*, **КАЛИ**новник, КРАСНоволя, КРАСНодуб'я, ДРОЗДні, ЗАЯЧівка, МЕЛЬНиця; ▲ *ХОТИ*Нівка Жт КОРОСТЕнь (Kars): **МЕДИ**нівка, **ПЛЕЩ**івка, **БУЛАХ**івка, ГУЛЯНка, **КАЛЕН**ське, **КАЛИ**нівка, САНТАРКа (пор. хорв., болг. santrač 'цямрина' (з тур. перс. šatranj 'шахівниця') [Skok, III, 202]), КРАСНОПІЛЬ, КРАСносілка, КРАСНОГІРка, бол. ЛОСИНе Топило, ПОЛЯНка; ▲ *ХОТИ*Нівка Чг Носівка: **ЛИХ**ачів, **КАЛИ**нівка, СТЕПАНівка, МИЛЬники; ▲ яр *ХОТИ*НСький = Хотминской 1845 [СГУ, 593] Хк Золочів: **ВІЛЬШ**анське, **ГоловАШ**івка, *Чепелі*, РОГОЗянка 2, КАРАСівка, ЛЕМІЩине, ДУВАНка; ▲ *ХОТЕН*ь 2 Хм Ізяслав: **УЛЯ**нівка 2, **ВЛАС**анівка, **БІЛЖ**инці, **САХ**нівці, **КАЛИ**нівка, *Чепці*, *Закружці*, *Забрід*; ▲ *ХОТЯ*Нівка Кв КСв: **ЯСН**огородка, *Круглик*, КРЮКівщина, САВЕНки, ХОДОСівка, ОБОЛОНь, оз. **ВИР**лиця; ▲

ХОТИНЬ См См: **ОБЛОГИ**, **ВІЛЬШ**анка, **ЛОКНЯ**, **ГоловАШівка**, *Шарапівка*, *КОРЧАківка*, *РОГІЗне*, *ЗОЛОТарівка* (Šolta?), *ОПОЛОНське*; ▲ *ХОТИМля* Хк *ВОВЧанськ*: **ВОЛОХівка** 2, **ЛОША**кове, **ВІЛЬНе**, *ОХРІМівка* (Agram), *Кругле*, *МОЛОДо*ва (Molat), *БОЧКове*, *КРАСний Яр*, **БІЛАЙ**івка (pahlawil), *БАКШЕї*івка (Baxtr-, елам. Baxsh-); ▲ *ХАТНе* Хк Вел. *Бурлук*: *КРАСно*ярьське, **ВІЛЬХ**увате, **ШИП**увате, *Кругле*, *РОГОЗя*нка, *КРАСне*, *ЛОБА*нівка (Albona).

Таким чином, в околицях назв від основи *Котун-/ Хотин-* були виявлені повторювані ознаки присутності волохів-аланів-ясів: *Тур-* 3, *Медин-*, *Пльох-*, *Повч-*, *Полош-*, *Пляш-*, *Плещ-*, *Болох-*, *Булах-*, *Облог-*, *Облож-*, *Лахв-*, *Локн-*, *Балаш-*, *Біліж-*, *Блищ-*, *Лих-*, *Волох-*, *Вільх-* 2, *Вільш-*, *Волош-* 3, *Волос-* 2, *Лош-*, *Влаш-*, *Лаш-*, *Сахн-*, *Шип-*, *Ємадик-*, *Ясен-*, *Ясин-* 2, *Ясн-*, *Яц-*, *Улан-*, *Улян-*, *Гулян-* 2, *Вільн-*, *Олен-*, *Кален-*, *Калин* 4. Разом 49 топооснов від 8 етнонімів. Як додаткові вказівки трактовано слов'янські топооснови: *Круг-* 5, *Закруж-*; *Чепел-* 2, *Чеп-*, *Чепонос-*, *Почап-*, *Капл-*; *Голов-* 3, *Тулиго*лов-; *Брод-*, *Забрід-*, *Гуляї-*, *Шарап-*.

У цих же контекстах 54 репліки топонімів Хорватії являють собою імовірні пристосування 24 оригінальних географічних назв: *Kras* 14, *Ragusa* 5, *Salona* 3, *Bačka* 3, *Savus* 3, *Krk* 3, *Grmeč* 2, *Losinj* 2, *Ugljan* 2, *španj* 2, *Limes* 2, *Dunav*, *Raška*, *Sestrunj*, р. *Bojana*, *Istr*, *šolta?*, *Agram*, *Albona*, *Mljet*, *Molat*, *Trst*, *Zadar*, *Sisek*. Цей список уможливив дальший пошук реплік тих самих назв в інших районах України. Таких районів виявлено 134. Далі у цих же контекстах знайшлися й упізнані репліки низки топонімів Риму (*Roma*, *Padus*, *Brescia*, *Plavis* = *Piave*, *Verona*, *Ravenna*, *Savaria*) і римської Далмації: *Sisac*, *Savus*, *Dravus*, *Solin*, *Norin*, *Plomin*, *Labin*, *Nin*, *Pula*, *Jakin*, *Zdrenj*. Їхніми продовженнями в Україні є назви *Рими*, *Рюмівське*, *Ромейки*, *Поди*, *Бреща*, *Плава*, *П'явка*, *Вороняки*, *Ровеньки* (пор. хорв. *Vranja*, *Rovinj*), *Саврань*, *Шишаки*, *Савенки*, *Дравці*, *Солоне*, *Норинськ*, *Полум'яне*, *Новолабунь*, *Нинів*, *Пулінці*, *Оконськ*, *Зорин*. З мовної форми основ реплік видно час формування цієї частини топонімії України.

В ході студій були помічені й імена історичних осіб, яких події пізньоримського часу (переважно військові) пов'язали і між собою, і з певними місцевостями в Римі. Прототипами реплік *Ходоси*, *Максим*, *Євгенівка*, *Ївженка*, *Шаулиха*, *Кондакове*, *Гавареччина*, *Бабаріки*, *Толокунь*, *Касперик*, *Кашперівка*, *Гандрабури* очевидно є: імператор *Феодосій*, узурпатори *Максим* і *Євгеній*, аланські

проводирі Саул і Кандак, аланські королі Гоар і Бабай, римські патриції – вандал Стиліхон і алан Флавій Ардабур Аспар. Ці історично мотивовані зв'язки між топонімами доводять, що в топонімії України є чимало випадків повторного відображення алансько-пізньоримських реалій і подій. З-поміж 134 топонімічних висловлень (ТВ) цього масиву 53 найбагатші контексти України ілюструють нижче можливості методу.

А. Поєднання алансько-пізньоримських реалій при темі *Бовкун-проводир бальцю*.

ТВ-1 "БОВКУН Кв Тараща: ^3 км САВАРка, КРАСЮки, р. БОВКУН у с. Степок, ТРОЩИН, ТРОСТЯНЕць, ГОРОБІЇвка 2, УЛАШівка, ЯБЛУНівка, став БАРКІВ у с. Кирдани, ВОВНянка" (+ стр. ГАНДЖЕБІВський у с. Володимирівка, КОЗАРівка, ЗАВАДівка; ++ ШПЕНДівка). Тут поєднані реалії balxon, рим. *Savaria*, Kras, Trst + тян 394, Alpes Orobiae, волох, æmbalon, alan (+ *Ardav- (пор. Гандраб-ури Од), ос. хæзгаг 'дім, сакля, житло' [Абаев, ЕС, IV, 159], Savaudia; ++ spenta).

ТВ-2 "БОВКУНИ Хм Старокостянтинів: ^1 км ДРАЧі, 15 км САВЕРці, 30 км НовоЛАБУНЬ, ВОРОНКівці, КРЕМЕНчуки, вОРОБІЇвка, ПОНІНка" (+ САХНівці 2, ЧЕРНЯТИНці 2; ++ ЧОРТОРИЯ, ЛЮБАР, САСАНівка, ПАРТИНці, **БАГЛАЇ** (pahlawi), ГОРОПАЇ, ЮНАчки). Поєднано реалії balxon, слов. *Драч* < рим. *Dirrachium*, *Savaria*, хорв. Labin = рим. *Albona*, Verona 402, Cremona, Alpes Orobiae, Pannonia (+ сак-, Carnuntus; ++ Csörsárok, Lombardia, Sasanian, Parthian-, pahlawi, Arabaya, Yauna).

ТВ-3 "став БОВКУНів у с. ГОРОБІЇвка Кв Сквиря: ^став БУРКІВка; КРАСНянка, КРАСНОліси, САВРАНь, ДУНАЙка, РОГІзна, БезУГЛЯки, БезПЕЧна, КАЛЕНна, УЛЯНівка" (++) ВеликоПОЛОВЕЦьке). Поєднані: balxon, Alpes Orobiae, *raghaw-, Kras, рим. *Savaria*, Дунай, Ragusa, alan-.

ТВ-4 "ур. БОЛТУНівщина біля с.Дубовичі См Кролевець: ВОРОНЦове, РЕТИК, *КРАСна Грка, БИСТРИК, БіЛогриве, Тулиголове" + ДУНАЄць, ЧОРТОРИГи См Глухів. Поєднані: balxon, Verona 402, Retia, Kras, Istr- + Дунай, Csörsárok.

Б. Районне сусідство імен діячів (і реалій) першого аланського епізоду римської історії – *Бабай рикс, Аспар*: вони були сучасниками і загинули в один рік (471 р.).

ТВ-5 "БІБРКа Льв Перемишляни: ^10 км пот. КАСПЕРИК у с. ^0 км КРАСів Льв Миколаїв" (+ КОРОСне, СОЛОНка, СОЛОНське, НАВАРІЯ, ЗАШКовичі, Тулиголове, ТРОСТЯНЕць, р. ВОРОНА, ЛАНівка, ВІЛЯВче^ ЛЮБЕШка; ++ ЧАРТОРИЯ, УГЕРське, УГРИ, КИМИР). Просторово поєднані у топонімічні предикації: Babai rix 471, Fl.A.Aspar 424-471 + rix, Kras (+Salona,

Navaria, Seisseg 388, *тулиту до голови*, Trst + тян 394, Verona 402, alan-, pahlaw-, Lomb-; ++ Csörsárok, угорці, кимер-).

ТВ-6 "**БОБРИК** Жт Коростишів: **БІЛ**ківці, **КАШПЕР**івка!, стр. **БУГРАЙ**!! *pahrawi! у с. Городське **КОЗ**івка; **КРАС**Илівка, **ТРАВ**неве, **РОМА**Нівка, **ВІЛЬ**Нянка, **ВІЛЬ**Ня, **БОЛЯ**Чів, **ЗаПАД**ня, **ОС**івці, **МАЛ**инівка, **КОСТ**івці, **ШаХВОРОСТ**івка, **ОС**икове".

В. Обласне сусідство імен діячів (і реалій) другого аланського епізоду римської історії – Аспар, Кандак: Flavius Ardabur Aspar 424-471 уклав військову угоду з проводирем аланів Кандаком Candacus **450-457** [Бахрах, 66; 175].

ТВ-7 "**КАШПЕР**івка+ (= Кізомис) Хс Білозерка: ⇔ 60 км Ново**КОНДАК**ове Мк Снігурівка ^10 км **ЄВГЕН**івка, 35 км **ЗАЙЧ**івське ^7 км **МАКСИМ**івка Мк (+ ЯСна **ПОЛЯ**на; **РОМА**Шкове, **УЛЯН**івка, ЯСна **ПОЛЯ**на, **ПОЛЯ**на, **ВелиКОПІЛ**ля)". Поєднані: Fl.A.Aspar 424-471, Candacus 450-457, Eugenius 394, нім. Seisseg 'Siscia' 388, Maximus 388, roman- + as-, alan-. (NB: узурпатори Максим і Євгеній також сучасники.)

ТВ-8 "пот. **КОНДЯК**івський у с. Угля Зк Тячів: ⇔ 96 км **ASPRa** Rm (**Крич**ово, **КРАС**на, **ЯБЛУН**івка, + пот. **ВІР**Ловець Хуст, CĂRĂȘeu, CĂLÎNești, ALUNis)". Поєднані: Candacus 450-457 і Aspar 424-471 (+ *кричати*, Kras, æmbalon, Koroško, alan-).

ТВ-9 "**ГАНДРАБУРИ** Од 10 Ананьів: **КРАС**не, **КАЛ**Ини, **РОМА**Нівка" ⇔ 225 км ТВ-36 "р. **КУНДУК** (Когильник) Од Тарутине: ^13 км **ЄВГЕН**івка, р. **САКА**, **КРАС**не, **ВІЛЬ**не"; + *Главані*, ALANus Fluvius+ = р. ПРУТ, САФ'Яни, оз. Сасик = **КУНДУК**, с. OLANești Молд., ЯСьки; ++ **ЛАМБ**Рівка, **БАРАБОЙ**). Поєднано Eugenius 394, Candacus 450-457, сак, Kras, alan-; + *голова*, аланс. furt 'потік', Sorianaе, яси; ++ **Lombar-**, Arabaya -V.

Після півстолітнього всевладдя Ардабура Аспара аланів більше не підпускали до високих посад у Костянтинополі, і далі вони не відігравали якоїсь ролі в історії Риму [Bachrach, 121].

Г. Сусідство імен діячів і реалій третього аланського епізоду римської історії – Гоар рикс, Йовин, Галла Плакидія, франки, Базель, Тулуза, Савойя: **406** р. алани й вандали перейшли Рейн і, перемігши франків, започаткували занепад Західної Римської імперії; частина аланів під проводом Гоара стала на службу імперії; далі Гоар підтримував узурпатора Йовина (411-413 pp.); Галла Плакидія, сестра Гонорія, одружилася 414 р. з Атаульфом [Вольфрам, 602, 233].

ТВ-10 "б. **ГАВРИК**ова п Грузького **ЯЛАН**чика". Мінімальна предикація, що вказує на зв'язок Гоара Goarich з аланами.

ТВ-11 "ГАВРИКИ См НеДРИГайлів: [^]КОЗельне; ГАВРИШево [^]ЛАХнівщина [^]САКУНиха, ШКРОБОТи, **БАБА**, ЗаСУПля, НеМУДРУї, БІЛОярьське, КАЛИНів Яр, ОМЕЛЯНИ"; + ЙОВИНе, **КАШПУРИ** См Липова Долина, + **ТУЛУШ**ка, **САВОЙ**ське См Конотоп. Поєднано: Goarich, Scarbantia, Jubaba, Iovinus 411-413, Aspar 424-471, Toulouse 414 [DMA, 121], Savoy.

ТВ-12 "р. **КОВРАЙ** у с. **КОВРАЙ** Чк *Чорнобай*: [^]Ст. **КОВРАЙ**; **ФРАНК**івка, **КРАС**енівка, **ВОРОН**инці, **САВ**ківка, **ІРКЛІ**їв, *Головатівка*, Богодухівка, **КАН**івці 2, ЧервоноГІрка *красн-, **МОХНАЧ** 2".

ТВ-13 "**ГОВОР**унове См ЯМПІЛЬ: [^]**ТУРАН**івка; **ДЕРАЖ**ня Oderzo, **ОРЛ**івка 2, Білиця, **БАЗЕЛ**івщина (з Реймсу?), **ПАЛІ**івка".

ТВ-14 **ГАВРО**Нці Пл **ДИКА**Нька: **ОР**Данівка, **ХАР**Пакова **БАЛ**Ка, Водяна **БАЛ**Ка, **МАКСИ**Мці, **ПИЛИП**ЕНки, **БАЛ**Ясне, **СОКОЛ**івщина, **ВІЛЬ**Шане, **ПЛАКИ**Дівка (Galla Placidia 414, Aquilea 388, Goar + an).

ТВ-15 "**ГАВРИШ**івка 406 Вн Вн: [^]**ТЕЛЕПЕН**ьки Stilicho 408; Не**КРАС**ове, к**САВЕР**івка [^]**ЗАРВА**Нці; **ВОРО**новиця, **СОСОН**ка, Майдан-ЧАПЕЛЬський, Сокиринці"; Goarich 411-446, Stilicho 408, Kras, Savaria, Zarvan, Verona 402, Sasanian.

ТВ-16 "**ГАВРИШ**івка Вн Літин: [^]**ДЯК**івці; **КРАС**носілка, **СУПРУ**нів, Майдан-**БОБРИК**, **БАГРИ**нівці, **СОКОЛ**івка, **ВІННИК**івці, **ЯБЛУ**нівка, **МАЛ**инівка, **БІЛОЗІ**рка, **ОСі**чок, **ЛУКА**"; Goarich 411-446, Sopron.

ТВ-17 "**ГАВАРЕЧ**чина Ль Золочів: [^]**ЧЕРЕМОШ**ня; **КРАС**носільці, **ВОРО**няки, **ТРОСТЯ**нець, **БІЩ**ани, **ЗАШ**ків, **ОБЕРТАС**ів, **Кругів**, **ЯСЕН**івка, **СКВАР**ява, **РЕМЕЗ**івці, **ПОЛЯ**на, **ОС**овиця, **КОРОП**чик, **ЗАРВА**ниця, **ЯСЕН**івці, **ХИЛЬЧИ**ці"; Goar rex 411-446 (пор. у Франції **Goares**, також **Gouares**), Verona 402.

ТВ-18 "р. **ГОВЕР**ла у с. **ГОВЕР**ла Зк Рахів: [^]г. і плн. **ГОВЕР**ля; **СОЧ**ет [^]З км **ТРОСТЯ**нець, **КРАС.ИЛ**енка; **БІЛ**ин, **БІЛА ЦЕРКВА**, пот. **САВУ**ляк у с. Ділове, пот. **БУРКУТ** л **ШОПУР**ки у смт **КОБИЛ**ецька **ПОЛЯ**на [^]ур. **Воркут**, Косівська **ПОЛЯ**на, пот. **ОПАЛ**ЕНик у с. **Росі**шка, г. **ЩАУЛ** [^]г. **ОЛАН**ь, **ШУЛ**.айдер.янка, **ПЛАЮ**ць"; + **БРЕБОЯ**. Поєднані: ? Goar 411-446, Saul 388, Siscia 388, Kras, alan-, Ša'ul + тюрк. aydar 'лев, сміливець', Soča 394, Trst + тян 394; ++ Šahpur 260.

Г. Збережений зв'язок імен діячів з назвами місць у четвертому аланському епізоді римської історії – Феодосій, Саул, Стиліхон, Максим ~ Сіскія, Крас (388 р.): імператор Феодосій Великий зібрав війсьکو проти узурпатора Максима, доручив керувати ним Стиліхону і вирушив у похід; 388 р. відбулися 2 битви за участю аланів Саула – під Сіскією (хрв. Sisak) і Петовією (словен.

Ptuj); Максим зазнав поразки і був убитий. У хорватському м. Sisak = Šišek (нім. Seisseg [УН, 302]) збереглися римські мури. Біля міста – рівнина Lonjsko pole.

ТВ-19 "ВОВНянка Пл Миргород: ^5 км ЗАЙЦів, 20 км ШИШАКИ ^1 км **ХОДОС**иха ^ур. САВОЇНСькі кутки, **КРАСНОГОР**івка" (+ СОЛОНці, ур. СТИЛеве Озеро біля с. БАХТЕРщина, БАЛюки, ЯКИМове, *Лобачі*, БІЛОКОНі, **ВОРОН**янщина, РОМАНКи, ВОЛОШкове, СУЛИМи; + ШАФРАНівка, ШКУРУПії). Поєднані: alan-, нім. Seisseg 'Siscia' 388, хрв. Šišek 'Siscia' 388, Flavius Theodosius 379-395, Savus Fl., гори Kras; + Salona, Stile+хон?, Bactria, bal, Jakin 'Ancona', *лоб*, balxon, Verona 402, romanicus, волох, Saul+im?; ++ Sopron, х̣сахар-.

ТВ-20 "**ХОДОС**івка Кв Києво-Святош.: **ЗАЙЦів**, **САВ**енки, р. **ВИР**лиця, р. **ГОР**Лачка" (+ р. ХОДОСів, КРЕМЕНИще, МАРХАЛівка, РОМАНКів, ПЛЮТи, **ВОРОНЬ**Ків, ОБОЛОНЬ). Поєднані: Flavius Theodosius 379-395, Seisseg 'Siscia' 388, Savus 388 (+ Cremona, Aquilea 388, Marcellus 366, rōmānicus, palūdes, veronicus 402).

ТВ-21 "пот. **ХОДОС**ів у м. Косів ІФ: **КОРОСТИ**, БАБиноПІлля, БАБин, Кривоброди, ЯБЛУНів". Поєднано ім'я Flavius Theodosius 379-395, Karst-, Jubaba.

ТВ-22 "бол. **ХОДОС**ине у с. Меделівка Жт Радомишль: ^МІРча; **КРАС**носілка 2, ХОДОРИ, ОСів, ПИЛИПовичі! -339, БИСТРіївка, ЗАБІЛОччя, р. **ВИР**Ловок у с. **ВЕР**лок". Поєднано: Theodosius 379-395, Kras, Theodorich, as-, Philippos, Istros.

ТВ-23 "**САВ**Луки Жт МАЛин: **ШИШ**елівка ^ЗАЙЧик, ЗАЙЧик, **ВОРОНЕ**ве" (+ **ТРОСТЯ**ниця, НЯНівка, *Головки*, ВОРОБ'ї 5 ^ЯБЛУНівка, ОМЕЛЯНівка; ++ В'ЮНище). Поєднані: Saul 388, Siscia 388, Seisseg 'Siscia' 388, Verona 402; + Trst + тян, *Ænona?*, *голова*, Alpi Orobie, æmbalon; ++ Yauna.

ТВ-24 "пот. **САВУ**ляк у с. Ділове Зк Рахів: ⇔ 50 км **ŞİŞEŞti** Rm (+ **CRAS**на, сЃЛІNeşti, **БІЛА ЦЕРКВА**, КОБИЛецька ПОЛЯНа, Косівська ПОЛЯНа, пот. ОПАЛЕНик у с. Росішка)". Поєднані: Saul 388, Siscia 388 (+ Kras, alan-).

ТВ-25 "**СТАЛАШ**ка Лв БРОДи: **ШИШ**Ківці!, **БІЛЯВ**ці ЯСЕНів, ТРІЩуків, ШПАКи, ГОЛОСковичі ^ГЛУШин, БОРАТИН (пор. Пиратин *parha-), МАЛинище, КУТище, ЯСНище, Літовище, ЧЕПЕЛі, МаркОПІЛЬ, ЯБЛУНівка"; Stilicho.

ТВ-26 "**ТОЛОКА** Пл Решетилівка: ^ПриВІЛЬНе; **ШИШАЦ**ьке ^*Лобачі*, ГЛУШачі; **КРАС**ятичі, ВІЛЬШанка, ТУРи, **ПІД**ок, БІЛОКОНі, ШКУРУПіївка, БАБичі, ЯСЕН, КАЛЕНики, КАЛІНівка, Глибока БАЛКа". Поєднані: Stilicho 408, alan-, Siscia 388, *лоб*, волош-, Tur-, Radus, balxon, х̣сахар-, Jubaba, Kras, ясин-, alan-.

ТВ-27 "ТЕЛИЖИНці Хм Ст. Синява: ^УЛАСово-РУСАНівка; **КРАС**носілка, МИСЮРівка ^ТРАВневе, БАБине, **БУГЛАЇ** (pahlawi!), ЯБЛУНівка, АДАМПІЛЬ". Поєднані: Stilicho 408, vlah-, Kras, Misr, Dravus 388, Jubaba, pahlawi, æmbalon.

ТВ-28 "**МАКСИМ**івка Дп Нікополь: ^Головкове, зЕЛЕНе; **ШИШК**ине, ПриВІЛЬне, ПУТИлівка, рук. **ОР**Лова, УЛЯНівка". Поєднано Maximus 388, Sisak 388, Aquilea 388.

ТВ-29 "пот. **МАКСИМ**ець у с. Брусниця Чв Кіцмань: ^зЕЛЕНа, ЧОРТОРИЯ; **ШИШК**івці, ДРАЧинці 2, **КОРОСТ**увата, ЛАШківка, МАЛЯтинці". Поєднано Maximus 388, alan-, Csörsárok, Sisak 388, слов. Драч < рим. Durrachium, Karst, vlah-. Поєднано Maximus 388, Sisak 388, Karst.

ТВ-30 "**МАКСИМ**івка Хк Шевченкове: **ШИШК**івка, ТеТЯНівка, РОМЕНщина ^ВОЛОСька БАЛАКлія, МирОПІлля, ПетроПІлля" (+ балакати). Поєднано Maximus 388, Sisak 388, літоп. Таня 'Дін'.

ТВ-31 "р. **МАКСИМ**івка у с. САТАНівка Хм Городок: ^ЮРИНці; **ШИШК**івці, **ТРОСТЯН**ець, МУДРиголови, ХОПТинці, ТУРчинці, КРЕМІНна 3, ДАХНівка, КАЛИНівка, БУБнівка, САТАНів, БАЛА.КИРи". Поєднано Maximus 388, Sisak 388, Trst + тян 394.

ТВ-32 "**МАКСИМ**ець ІФ Надвірна: **КРАС**на, **ВОРОН**енко, **КРЕМІН**ці, БИСТРИця, ЛАНчин, ВОЛОСів, ВЕЛЕСниця, ВОРОХТа, ЯБЛУниця^ ПАЛЯниця, пот. ПУЛАВець у с. Микуличин, пот. БАГРОВець у с. Яремча". Поєднані: Maximus 388, Kras, Verona 402, Cremona, Istros, alan-, волох.

ТВ-33 "бол. **МАКСИМ**ове у с. САРНовичі Жт **КОРОСТЕНЬ**: оз. БОВКУвате у с. Ходаки, бол. **БОВКУ**вате у с. КАПЕНське, **КРАС**ноГІРка, **КРАС**носілка, **КРАС**ноОПІЛЬ, **ВОРОН**ево, **БЕРЕСТ**овець, *Броди* ^Гулянка, БУЛАХівка, ХОТИНівка, ПОЛЯНка" (++) МЕДИНівка, ШЕРШні). Поєднано Maximus 388, Cars- + тен, balxon, alan-, гори Kras, рим. **Verona 402**, Brescia, бродити, гуляти, волох, katun.

Д. Сусідство назв відповідає часовому зв'язку між іменами діячів (на тлі реалій) четвертого аланського епізоду римської історії 388 р.– Саул, Стіліхон ~ Феодосій, Максим.

ТВ-34 "**ШУ**лявка у Києві: ⇔ 42 км бол. **ШИШЧ**ине біля м. Димер (~ **САВ**енки), 18 км с. **ТОЛОКУНЬ**, 26 км торф. **ПОТВ**оківське у с. Нижча Дубечня" (+ ЯСногородка, **КРАС**ний Ріг, ШИБене, **БЕРЕСТЯН**ка, БАБинці, **ВОРОНЬ**ківка, КОЗАРовичі, р. ІРПІнь, ХОТЯНівка, торф. **БОБРИК**івське, **ОБОЛОНЬ**; ++ оз. ПЕРЕДЕРуха, ур. КИМИРка у с. Мощун, ВОРОПАїв). Просторово поєднані: Saul 388, Šišek = іт. Sciscia 'Siscia' 388, Stilicho 408, Poetovio 388; + яси, Kras, skyth-, Brescia, Savus Fl., Jubaba, veronicus 402, ос.

хæзар житло, Irpinia Montes під Римом, katun, Babai rix 471; + (saka) paradraya, кимер-, Arabaya.

ТВ-35 "**ШУЛЯ**вка у Києві: ~ 22 км **ХОДОС**івка Кв К-Святошин, **ТЕЛИЧ**ка, ГОЛОСіїв " (+ КРЕМЕНИще, *Круглик*, **БОБРИЦ**я, р. САХРАВщина у с. ШАХРАВщина, ОБОЛОНЬ; ++ р. ЧОРТОРИЙ). Поєднані: Saul 388, Fl. Theodosius 379-395, Stilicho 408, волох- (+ Cremona, *круг*, Babai rix 471, xšaxrap-; + Csörsárok).

ТВ-36 "**САВУЛ**івка! Пл Оржиця: **МАКСИМ**івщина ^ВОРОНинці, **САВ**инці, ПЛЕХів, ЧЕРЕВки, ЯБЛУНеве, ПИЛИПовичи". Поєднані: Saul 388, Maximus 388, Verona, Savus, plh-, чорв-, æmbalon, Filippus -339.

ТВ-37 "**ШУЛ**яки Чг КОЗелець: **МАКСИМ**, **САВИН**, **САВИН**ка ^ОЛБИН (= ОЛВИНЬ [Encarta]); + **ЗАЙЦ**і Чг Чг; НАБІЛЬське!, ОМЕЛЯНів^ ПОЛУЯНів (pahlawan?). Поєднані: Saul 388, Maximus 388, Savus 388, **Albona!** (хорв. Labin), Seisseg 'Siscia' 388.

ТВ-38 "**МАКСИМ**івщина См Білопілля: ^ГОРОБівка, БезСОКИРне, Головачі; **СУЛЬ**ське, **БОБРИК**, РОГІЗне ^СОЛЯНИки, ВОРОНине, ВОРОНівка, СУПРУНівка, ЧЕРВанівка, ВАЛіївка, ЛОХня, ВОЛФине, ЦИМБАЛове (Symbolon Балаклава?), ОМЕЛЬченки". Поєднані: Maximus 388, Saul 388, Babai rix 471.

ТВ-39 "**МАКСИМ**ці Льв Мостиська: ^КОЛОДка, СОКОЛЯ; **ТОЛУКО**вичі, **ХОРОС**ниця, КРУКениця, БОЛЯНовичі, БАЛИЧі". Поєднані: Maximus 388, Stilicho 408, Karst.

Е. П'ятий аланський епізод римської історії 394 р. – Саул, Гайна, Гонорій, Стіліхон, Євгеній ~ Крас, Соча, Трієст: 394 р. відбулася битва військ імператора Феодосія (за участі аланів Саула) на р. Соча/Ізонцо у горах Красу поблизу Трієста проти узурпатора Євгенія.

ТВ-40 "пот. **САВУЛ**як у с. Ділове Зк Рахів: **ШАУЛ** ^ОЛАНЬ, **ШУЛ**.айдер.янка; **СОЧ**ет ^З км **ТРОСТЯ**нець, **КРАС.ИЛЕН**ка, КОБИЛецька ПОЛЯна, Косівська ПОЛЯна" (+ р. ШОПУРка). Поєднані Saul 388, alap-, Ša'ul + тюрк. aydar 'лев, сміливець', Soča 394, Trst + тян 394, Kras; + Šahrur 260. Контекст основи Савул-/Шул- може вказувати на аланського проводиря Саула.

ТВ-41 "**СУЛЬ**жин Хм ШЕПЕТівка: **СОШ**ки, **КРАС**осілка, **САВ**ичі, Майдан-**ЛАБУНЬ**, **САВЕР**ці, **ТРАУ**лин, **ОРЛ**инці, **РОМАН**ів, *Круглик*, БілОПІЛЬ, ПОЛЯна". Поєднані Saul 388 + жи, Soča 394, Kras, Savus, **Albona!** (хорв. Labin), Savaria, Dravus.

ТВ-42 "ур. **ГАЙН**ова Левада біля с. Станилівка Вн Погребище: 8 км до с. **СОША**нське Вн КОЗятин: **КРАС**не, **КАШПЕР**івка, **ВОВЧИ**нець, р. **ОРЛ**іватець, **БЛАЖ**івка, **СЕСТРИН**івка, ПЛЯХова, МАЛІшівка, ур. **КАЛ**ИНівщина у с.

Михайлин" (+ БАБинці, БИСТИк, СКИБинці, ТРАВневе, МАЛинки, СОКОЛівка, БАРВІНкове, ЮНАШків, **БУПАЇ**rahlawi). Aquilea, Haina 400.

ТВ-43 "**ХАС**нки Чг Ічня: **^ВОРОН**івка!; **ТРОСТЯ**нець, **РИМИ**, ХАЇха, ГМИРянка, ВІЛЬШана, ПЕЛЮХівка!". Trst + тян 394.

ТВ-44 "**ХАЙН**івка Кг Олександрівка: **^ЯСИН**уватка; **КРАСНИЙ** Кут, **КРАСН**осілля, **КРАСН**осілка, ПЛІШки, крин. **ОРЛ**ова у с. Ст. Осота 2, ЯСИНове, БАРВІНкове, **БІЛЯЇ**вка rahlawi, ОМЕЛьгород, кол. ПЕРЕДРІїв у с. Івангород".

ТВ-45 "**ТОЛОЧНО** Ву Маларыта: ⇔ 58 км **СОШ**ичне Вл Кам-Каш.: **^ур**. ПЛАВИ; **КРАСН**.ИЛівка!, ОСівці, ОЛЬШани, ЛАХівка, ВОРОКОМЛе; + оз. ХОТИН у с. Любче Вл Ковель".

ТВ-46 "**ТЕЛІЖИ**нці Хм ІзЯСлав: **^КАЛИ**Нівка, МИРне; **СОШ**не, ШЕКЕРинці, ТОПОРИ 2, УЛЯНівка 2, ВЛАШанівка, САХНівці, РІПки, ЗАВАДИнці, ХОТЕНЬ, *Закружці, Чепці, Білижинці*"; (+ ОМИЛьне, БІЛОТИН, БІЛЕВе 2, ПИЛЬки!) Соџа 394.

ТВ-47 "**СУЛЬЖИ**Нівка Жт **РОМАН**ів: **_ТОВЩ**а **^САР**Нівка; ГОРДІївка, ЯСНОгород, ГРЕМ'яче, ПАВОЛОЧка, РОМАНівка, ВРУБЛІВка, УЛЯНівка, КОЗАРА 2"; + ПИЛИПО-Кошара! -339, ЯБЛУНівка, БАРТуха, БІлки, ВІЛа, БОРЯ.ТИН (пор. Пирятин, Пилятин, Білотин, БУРШ.ТИН). Поєднані Saul 388 + жи, Stilicho 408.

ТВ-48 "**ЄВГЕН**івка Од Тарутине: **^13** км р. КУНДУК (Когильник), між ними р. САКА, **КРАС**не, **РІВ**не 2, ВІЛЬне"; + *Главані*, ALANus Fluvius+ = р. ПРУТ, САФ'Яни, оз. Сасик = КУНДУК, с. OLANești Молд., ЯСьки; ++ ЛАМБРівка, БАРАБОЙ). Поєднано Eugenius 394, Candacus 450-457, сак, Kras, alan-; + *голова*, аланс. furt 'потік', Sorianaе, яси; ++ Lombard, Arabaya -V.

ТВ-49 "**ЄВГЕН**івка Дц Красноармійськ: **КРАС**не 2, **ОРЛ**инці, **БЕРЕСТ**ки, УЛЯНівка, ЯСЕНове, СОЛОНе, кут. РОМАНівське у с. Новосергіївка" (+ БАЛАГАН). Поєднані Eugenius 394, Brescia, alan-, ясин-, Kras, Aquilea 388, Salona, romanus, balh-an.

ТВ-50 "б. **ЄВГЕН**івська у с. ЄВГЕНівка Дц Вел. Новосілка: **КРАС**ний Кут, **КРАС**на ПОЛЯна, **РІВ**н.ОПІль, КЕРМЕНчик, ПриВІЛЬне, СКУдне, ЯСна ПОЛЯна, **ОРЛ**инське". Поєднані Eugenius 394, alan-, Kras, skyth-, яс-, Cremona, Ravenna, Aquilea 388.

ТВ-51 "**ЄВГЕН**івка Жт Ємільчине: **^БОБРИЦ**ька Болярка, став **ЄВЖЕН**ків у с. ПАРАНИне, **КРАС**ноПІрка, р. **ОРЛ**иця, ЯБЛУнець 2, КРЕМ'Янка, ЗДОРОВОць!, ЗАРОВЕНка, ВІЛЬХівка 3, ЛЬОНівка, ОСівка, АПОЛЛОНівка, ОМЕЛ.УШа" (++) ХМЕРин). Поєднані Eugenius 394, Babai rix 471, ram-, Aquilea 388, æmbal, Cremona, **гори** Kras, Zadar/ strap-?, Ravenna, волох, alan-, as-; ++ кімер-.

ТВ-52 "колодязь ЙОВЖИН у с. МАЛяхівка ЖТ Лугини: ^ОСни, КРАСностав 2, БОВСУНИ, КРЕМНе, КАЛІНівка, БОБРИЧі, ВОЛОШине, ПОВЧ " (+ ЗАПЛЛя). Поєднані: balxon, Eugenius 394, mal, as-, Kras, *balxon, Cremona, alan-, Babai rix 471, *polh-, volъхъ.

ТВ-53 "ГОНОРІвка Вн ЯМПІЛЬ: ^ТРОСТЯНець; УЛЯНівка"; (+ ГальЖБівка – очевидно, дальша демотивація ім'я Ардабура, – пор. стр. ГАНДЖЕБІВський Кв Тараща, Гандрабури Од, – Біла,). Поєднані Honorius 395–423, Trst + тян 394.

Найбільша кількість топонімічних висловлень стосується битв при Сіссії (21 ТВ) і на Сочі (14 ТВ). Це можна пояснити тим, що для аланів це були перші події історії Риму, у яких вони були офіційно залучені до складу римського війська. У розглянутих тополандшафтах нерідко є слід різночасових подій аланського кола, що свідчить про тяглість заселення.

У наведених контекстах є назви з досі схожою моделлю основи: **Булаї, Буглаї, Баглаї, Білаївка, Біляївка** (разом 5!). Це вказує на імовірно єдиний прототип цієї моделі. Спрямований пошук виявив назви зі структурно схожими основами і в інших контекстах тих самих імен власних: **МАКСИМівка** ~ **БЕЛЕїв** ІФ Долина; **МАКСИМівка** ~ **БИЛЯївка** Хк Первомайський; **МАКСИМівка** ~ **ОРЛівка, ОРІЛька, БИЛЯївка** Зп Вільнянськ; **ГОНОРІвка** ~ р. **БАГЛАї** у с. **БАГЛАї** Хм Волочиськ. З огляду на краще збережені форми цього ряду можна твердити, що вихідною основою могла бути *rahlawī* (пор. Баглай-ки 2, Балай-чук, Буглів-, Бугла-ки 2). Звідси принципово важливий висновок щодо історії *топоморфем* Біл-/ Вєл-/ Віаї- з *bъl < rahl-, bahl- 'парфянський', яка за Аршакидів означала 'перський', пор. волхвъ (тут не йдеться про значення *лексем* "білий"!)). Це відкриває цілком нову перспективу продовження студій: Білотин, Vělotín, Białocin, Veletines "бій з парфянами (персами)", Білопіль Bahl-ambal, БіЛоКОПИТове "Перська Кападокія", р. Білогощ См Шостка 'Перські гості', БілоБОЖниця "храм вогнян (пиретей)", Біла Церква Кв, Зк, Білоцерківка 2, Білоцерківці, Bela Cerkev Sln, Vělbožice Cz – 'перські храми вогнян' [Тищенко 2013], Більськ. Це шлях і до чеської Vělbožice, і до словенської Bela Cerkev, і до лужицьких назв гір Bieleboh і Szorneboh. Як бачимо, у кожній країні мова топонімії – окрема мова, схожа на місцеву, але не тотожна їй.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Абаев В.И.* Избранные труды. Религия, фольклор, литература. – Владикавказ, 1990. – 640 с.

2. *Абаев В.И.* Историко-этимологический словарь осетинского языка: В 5 т. – М.- Ленинград, 1958-1995. – 2248 с.
3. *Алемань А.* Аланы в древних и средневековых письменных источниках. – М., 2003. – 608 с.
4. *Бахрах Б.С.* Аланы на Западе. – М., 1993. – 192 с.
5. *Вольфрам Х.* Готы. От истоков до середины VI века (опыт исторической этнографии). – СПб., 2003. – 654 с.
6. ГУ – Гідронімія України у її міжмовних і міждіалектних зв'язках. – К., 1981. – 264 с.
7. *Калоев Б.А.* Венгерские аланы (ясы). – М., 1996. – 288 с.
8. *Поспелов Е.М.* Географические названия мира. Топонимический словарь. – М., 2002. – 512 с.
9. *Стрижак О.С.* Назви річок Полтавщини. – К., 1963. – 112 с.
10. *Тищенко К.М.* Мовні дарунки давніх сусідів: від скіфів до хозарів // Урок української. №5 6, 2004. – Вкладка, с. 1-32.
11. *Тищенко К.М.* Парфія і волхви // Мови і культури у новій Європі: контакти і самотність. Збірник наук. доповідей. – К., 2009. – С. 628-638. .
12. *Тищенко К.М.* Етномовна історія прадавньої України. – К., 2008. – 480 с.
13. *Тищенко К.М.* Перська сатрапія над Дніпром: топонімічні контексти. – К., 2012. – 120 с.
14. *Трубачев О.Н.* Названия рек Правобережной Украины. – М., 1968. – 290 с.
15. Україна туристична. Електронний атлас. – support@infodisk.com.ua, 2008.
16. *Bachrach B.S.* Alani // Dictionary of the Middle Age: In 13 vols. – New York, 1982.
17. DMA – Dictionary of the Middle Ages/ Ed. J.R.Strayer/ Vol. 1. – NY, 1982. – E-ersion.
18. Encarta – The Microsoft Encarta Premium 2009. The Interactive Atlas/ e-product.
19. Map of Ukraine 2006. Electronic Business-map. High Technologies. – Ed. BMCity.
20. Hrvatska. Slovenija. Bosna I Hercegovina. Autoatlas. – Ed. Marco Polo, 2004. –88 + 16 с.
21. *Kiss L.* Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Budapest, 1980. – 726 l.
22. *Kiszely I.* A földnépei. 1. Európa népei. – Budapest, 1979. – 736 l.
23. Popis 2011 / Census of Population 2011. – Zagreb, 2011. – 208 с.
24. *Skok P.* Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika: U 3 t. – Zagreb, 1971-1974. – 2191 с.

25. *Tyshchenko K.* The Alanian Place Names Stratum in Croatia? // *Međunarodni znanstveni interdisciplinarni simpozij "Hrvatska folklorna i etnografska baština u svjetlu dubrovačke, svjetske i turističke sadašnjosti (2. FEB)" Knjiga sažetaka / Urednica: M.Muhoberac. – Dubrovnik, 2012. – S. 158.*

26. *UH – An Universal History: from the Earliest Accounts.../ G. Sale e. a. – Vol. XIV. – London, 1748. E-verson.*

Тищенко К.М., проф.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПІЗНІЙ РИМ І АЛАНИ У ТОПОНІМІЇ ЄВРОПИ

Статья подытоживает фронтальные исследования топонимических ландшафтов Европы методом топонимического контекста. Обнаружены ландшафты с вероятными репликами в топонимии исторических событий позднеримского времени с участием аланов.

Ключевые слова: Европа, топонимия, Рим, аланы, топонимический контекст.

THE LATE ROME AND THE ALAN IN THE EUROPEAN TOPONYMICS

The article summarizes the frontal studies of the toponymical landscapes in Europe with the method of the toponymical context. It contains some landscapes with the probable replica in the toponymics of the historical events of the High Roman time with the participation of the Alan.

Key words: Europe, toponymics, Rome, Alan, toponymical context.

УДК 811. 14'06'366.52

Тищенко О.О., асист.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РОДОВОГО ОФОРМЛЕННЯ ІМЕННИКІВ – НАЗВ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ І ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ НАЛЕЖНОСТІ В НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто особливості творення еквівалентних пар іменників чоловічого і жіночого роду – назв осіб за національністю і територіальною належністю в новогрецькій мові. Детально